

Modul zaměřený na inovativní metody ve vzdělávání

STORYTELLING NAŠE IDENTITA

Projektový den pro žáky a žákyně

Využitím metody storytellingu se podporuje vzájemné pochopení tématu identity i větší empatie mezi žáky/němi. Cílem je pracovat s obavami, případně strachem, a pomocí narativní práce transformovat tyto obavy na větší pochopení, respekt a pospolitost.

ÚVOD

Úvod do storytellingu a různé definice příběhu lze najít v Příloze 1_Co je to storytelling.

V projektovém dni využíváme i dialogu jako neformálního nástroje vedení diskuse nad zvoleným tématem, který podporuje vzájemné pochopení. Role lektora/ky vyžaduje schopnost vést dialog se skupinou na hlubší témata, nejen facilitovat jednotlivé aktivity. Záleží na jeho/její zkušenosti i osobnosti, aby skupině následně pomohl/a témata explicitně pojmenovat, transformovat je a pozitivně posunout.

Žáci/kyně si osvojí základy storytellingu, který se v rámci projektového dne bude využívat jako nástroj pro otevření témat, která jsou pro skupinu důležitá, relevantní a která je nutné adresovat. Tento projektový den je specificky zaměřený na komplexní téma identity člověka a pochopení storytellingu jako metody pro sdílení, naslouchání a prolomení ticha, a tím i impuls pro změnu.

Storytelling nám umožňuje reflexi nad zvolenými tématy, nejen na téma identity, na kterou je tento konkrétní projektový den zaměřený. Sdílení a reflexe osobních příběhů představuje do značné míry určité vykročení z komfortní zóny žáků/yně, skrze narativní příběhy však lze snáze dosáhnout vzájemného porozumění a ve výsledku dochází k většímu porozumění a pospolitosti ve skupině.

KLÍČOVÁ SLOVA

Storytelling, příběh, narativní práce, empatie, respekt, identita, komunikace, prezentační dovednosti, sebereflexe.

POMŮCKY

- ☐ Flipchart/tabule; fixy; „Mluvicí předmět“; jmenovky; jakékoliv imaginativní karty; stůl/šátek; osobní předmět každé/ho žáka/yně; klobouk (losovací nádoba), nůžky; izolepa; na flipchartu/tabuli napsané otázky, na které mají žáci/kyně odpovědět (Aktivita č. 3); provizorní pódium / pultík; papíry; psací potřeby; (hudba).
- ☐ Přílohy:
  - ☐ Příloha 1_Co je to storytelling;
  - ☐ fotografie různých uměleckých děl evokujících téma, které bylo zvoleno pro daný projektový den (inspirace Příloha 2_Aktivita3_Výstava);
  - ☐ rozstříhaná Příloha 3_Aktivita4_Místa si vymění,
  - ☐ Příloha 4_Aktivita6_Medvěd (pro každého/ou žáka/yni).

TEMATICKÁ OBLAST DLE RVP

- ☒ Jazyk a jazyková komunikace,
- ☒ Člověk a společnost,
- ☒ Umění a kultura.

Doplňující vzdělávací obory:

- ☒ Dramatická výchova.

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA DLE RVP ZV

- ☒ Osobnostní a sociální výchova,
- ☒ Multikulturní výchova.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

- ☒ K. k řešení problémů,
- ☒ K. občanské, personální a sociální.

POŽADAVKY NA PROSTOR

Ve třídě, lavice na kraj a vytvoření kruhu z židlí, pro aktivitu č. 4 také zajistit prostor pro výstavu (např. chodba), pro aktivitu č. 7 upravit do divadelního uspořádání.

CÍLE A KOMPETENCE

Cílem projektového dne je důležitost pochopení své identity, vlastního příběhu i identity a příběhů druhých, přičemž si žáci/kyně budují pochopení pro diverzitu, respekt k ostatním a rozvíjejí svoji empatii skrze různé storytellingové aktivity. Žáci/kyně zvládají identifikovat klíčové momenty a témata v příbězích ostatních a učí se většímu pochopení různých úhlů pohledu. Zároveň si zlepšují schopnost aktivního naslouchání, osvojují si schopnosti interpersonální komunikace a diskutují nad rolí společnosti ve formování identity každého člověka, přičemž podporují lepší komunikaci a porozumění ve skupině i obecně v širším sociálním společenství.

- ▶ Žáci/kyně si osvojují základy storytellingu.
- ▶ Znájí různé techniky storytellingu.
- ▶ Směřují k porozumění sobě samým, uvědomují si, jak je vnímají ostatní, pracují s pochopením vlastní identity.
- ▶ Tolerují i jiné příběhy než ty svoje (názory, zkušenosti, postoje).
- ▶ Dokážou vyprávět příběh a využít storytellingových technik ke sdílení příběhu na konkrétní téma (identita).
- ▶ Učí se pochopení různých úhlů pohledu a aktivnímu naslouchání, budují pospolitější skupinu a bourají negativní postoje a stereotypy.

PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ:

Pro zdárný průběh projektových dnů je vhodné, aby byli/y přítomní/é dva/ě lektori/rky. Pro zjednodušení terminologie se v metodikách pracuje s pojmem lektor/ka. Pokud jsou explicitně potřeba oba/ě, je to specifikované v Popisu aktivity nebo Metodické poznámce.

ČASOVÝ HARMONOGRAM

Program je koncipován cca na 6 vyučovacích hodin (6 × 45 minut).

Délku aktivit lze upravit dle potřeb skupiny.

NÁZEV	ČAS	POMŮCKY
Aktivita č. 1 Představení se a principy spolupráce	20 min	Flipchart/tabule, fixy, „Mluvicí předmět“, jmenovky, jakékoliv imaginativní karty.
Aktivita č. 2 Můj předmět	45 – 60 min	Stůl/šátek, osobní předmět každé/ho žáka/yně.
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 3 Umělecká výstava	35 min	Fotografie různých uměleckých děl evokujících téma, které bylo zvoleno pro daný projektový den (inspirace Příloha 2_Aktivita3_Výstava), nůžky, izolepa, na flipchartu/tabuli napsané otázky, na které mají žáci/kyně odpovědět, (hudba).
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 4 Místa si vymění	15 min	Klobouk (losovací nádoba), rozstříhaná Příloha 3_Aktivita4_Místa si vymění.
Aktivita č. 5 Moje identita	25 min	Papíry, psací potřeby, flipchart/tabule, fixy.
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 6 Medvěd, který nebyl medvědem	60 min	Pro každého/ou žáka/yni Příloha 4_Aktivita6_Medvěd, papíry, psací potřeby.
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 7 Bohužel, Bohudík	15 min	
Aktivita č. 8 Řekni mi	40 min	Provizorní pódium / pultík.
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 9 Reflexe	25 min	

Časová dotace

Metoda

Popis aktivity

Citace kurzívou

Pomůcky

Cíl

Před aktivitou

Metodická poznámka.

Projektový den lze na základě předchozí konzultace a domluvy s (třídní/m) učitelem/kou konkrétněji zacílit na téma, které v kolektivu aktuálně rezonuje (nový/á žák/yně, nějaká událost/situace, která se ve třídě odehrála, anebo věc, která žáky/ně třeba v blízké době čeká - např. přestup na SŠ).

Vždy je ale nutné zdůraznit, že projektový den neslouží k vyřešení dané situace ani k práci se závažnými tématy. Pouze nabízí storytelling jako možný nástroj, jak se pokusit danou situaci nebo událost vidět i z jiných úhlů pohledu a umožnit tak třeba pochopit druhé a jejich jednání.

Vždy je dobré si před realizací projektového dne aktuální situaci ve třídě ověřit a zmapovat. Je dost pravděpodobné, že při některé z aktivit by žáci/kyně téma, které v kolektivu rezonuje, mohli/y sami přinést a otevřít. Je proto důležité, aby o takových potenciálních tématech lektorský tým věděl a byl buď připraven s nimi aktivně pracovat, anebo zvládl vhodným způsobem sdělit, že o daném tématu (dané situaci) ví a dostatečně odůvodnit, proč s tímto tématem během projektového dne pracovat nebude (v takovém případě je ale vždy potřeba žákům/yním ve spolupráci s (třídní/m) učitelem/kou nabídnout jiné možnosti, jak s tématem pracovat, na koho se obrátit, vymezit jiný prostor a čas, kdy bude možné se tématu věnovat - dát žákům/yním jasně najevo, že jejich potřebu slyší a vnímá jako důležitou).

POPIS AKTIVIT

AKTIVITA Č. 1 PŘEDSTAVENÍ SE A PRINCIPY SPOLUPRÁCE

20 min Úvodní přivítání, diskuze, skupinová práce.

Flipchart/ tabule, fixy, „Mluvicí předmět“, jmenovky, jakékoliv imaginativní karty.

Žáci/ kyně se spolupodílí na utváření pravidel/ principů pro práci v průběhu projektového dne.

Dokážou použít tzv. JÁ SDĚLENÍ a vyjádřit své potřeby a podmínky pro to, aby ve skupině mohli/ y bezpečně sdílet svůj příběh, zážitek, názor či emoce.

Lektor/ ka upraví prostor do komunitního kruhu.

V úvodu se **lektor/ka a žáci/ kyně krátce představí** (lektor/ka vybere svůj osvědčený způsob) a nastaví přátelskou atmosféru pro průběh projektového dne.

Lektor/ka vysvětlí, proč jsou v **kruhu** (kruh tvoří komunitu a jsou si v něm všichni rovni) a stručně **představí téma** setkání, **průběh** setkání (je dobré ho mít již načrtnutý, aby všichni věděli, co je čeká).

Po představení lektor/ka vyzve žáky/ ně k sestavení **skupinové dohody**, dle které se budou v daný projektový den i po jeho skončení chovat k ostatním i jejich příběhům. Lektor/ka má připravených několik imaginativních karet, které představují různé „podmínky“.

Lektor/ka položí úvodní otázku: *Co je pro vás důležité a co potřebujete pro to, abyste dnes mohli/ y s ostatními sdílet své příběhy, zážitky a emoce?*

Poté dá karty do kruhu na zem před žáky/ ně a dva z těchto obrázků použije jako „otvírák“: důvěrnost a naslouchání.

Další z nabídky karet si pak můžou vybrat žáci/ kyně – tyto karty mohou představovat konkrétní věci (otevřenost a opravdovost, každá otázka je správná, právo říct STOP, mluvíme jen o přítomných, každý mluví sám za sebe, respekt, prostor pro emoce, dostatek času na to zformulovat svou myšlenku, vypnuté telefony, ...), anebo být záměrně relativně abstraktní (srdce, tečka, úsměv, ...).

Vybrané karty představující pravidla, na kterých se chce lektor/ka s žáky/ němi domluvit. Lektor/ka vysvětlí důležitost a smysl bezpečného prostředí, důvěrnost a nešíření informací dále.

Více se jednotliví/ é žáci/ kyně a lektor/ka představí až v následující aktivitě skrze „Mluvicí předmět“. Nicméně pro další práci ve skupině je dobré si nastavit způsob oslovování (oboustranné tykání) a znát svá jména. Vhodné je využít i jmenovky.

Pro lepší zapamatování jmen je dobré zařadit na úvod jednoduchou seznamovací aktivitu, která zároveň poslouží jako nástroj pro rozmluvení (např. ke svému jménu přiřadím věc, zvíře, jídlo, cokoli, co mám rád a co začíná na stejné písmeno jako mé jméno). Lektor/ka ale může zařadit jakýkoliv jiný způsob představení jmen, který mu/ jí vyhovuje.

Kartičky pravidel pomáhají žákům/ yním se rozmluvit. Je to i jeden z nástrojů storytellingu – vyprávění pomocí karet. I v případě, že je skupina velmi málo aktivní, mohou obrázky prolomit ledy. Vždy se dá zeptat: *Jaké pravidlo (jakou podmínku) si myslíte, že by mohla představovat tahle karta?*

Speciální dohoda pro projektový den by se měla sepsat i v případě, kdy má skupina již sepsanou třídní dohodu. Lektor/ka se totiž zavazuje k jejímu dodržování též, měl/ a by si tím procesem tedy projít s nimi. Navíc v rámci storytellingu je nutné zdůraznit důvěrnost a nastavit potřebnou atmosféru, k čemuž tato dohoda pomáhá.

Příklady, které lektor/ka může využít pro zahájení konverzace, přičemž hlavní zásadou je, aby si žáci/ kyně dohodu vytvořili/ y sami/ y a přicházeli/ y s vlastními návrhy:

- **MLUVÍME SAMI ZA SEBE** – je v pořádku, když nesouhlasíme s názorem, který od někoho slyšíme. To, že každý vidíme věci jinak, tvoří vzrušující mozaiku, ve které má každý právo na svůj kousek. Myšlenky ostatních tedy vyslechneme s respektem.

- **PRÁVO NA NÁZOR** – každý hlas má své místo a je třeba mu naslouchat. Pokoušíme se být vědomě přítomní a dáváme tomu, kdo mluví, tolik pozornosti, kolik potřebujeme i my, když chceme sdílet s ostatními.
  - V případě, že žákům/yním dělá problém naslouchání, může lektor/ka použít „Mluvicí předmět“ (reálný, nebo imaginární). Kdo je na řadě, má plnou pozornost ostatních a zároveň možnost nereagovat a poslat předmět dál.
- **MLUVÍME JEN O PŘÍTOMNÝCH**
- **DŮVĚRA** – nevynášíme ven osobní informace ostatních, které během dne sdílí.
- **PRÁVO ŘÍCT STOP** – všechny aktivity, které lektor/ka přinese, jsou dobrovolné. Každý sám se rozhoduje, jestli se jich účastní. Každý je za svoje „ano“ a „ne“ zodpovědný a je na každém, jestli bude mít chuť vykročit ze své komfortní zóny a poznat o trochu víc sám sebe, nebo v danou chvíli příležitost vynechá.
- **OTÁZKY JSOU VÍTÁNY** – každá otázka je správná – ptáme se kdykoliv a na cokoliv!
- **OTEVŘENOST** – čím víc do toho dáme, tím víc si z toho odneseme. Program je nastavený tak, aby rozvíjel prožitý zážitek být blíž spolužákům/ačkám. Aby se to ale mohlo stát, je třeba tomu jít naproti. To často stojí odvahu a investici vlastní energie.
- **VLASTNÍ ZODPOVĚDNOST** – každý je zodpovědný za svoje vlastní základní potřeby a jejich naplňování – pokud si někdo potřebuje odskočit / jíst / pít / protáhnout se – je třeba pouze zmínit lektorovi/ce, že se vzdává. Cílem programu je umožnit nové zážitky a zkušenosti. K tomu je třeba, aby každý sdílel, co potřebuje, co koho baví, co je komu příjemné nebo co naopak nevyhovuje, co by kdo chtěl jinak. Využíváme možnosti upřímně komunikovat se svými spolužáky/ačkami i lektory/kami.

Dohodu lze poté využít během celého projektového dne a lze na ni odkazovat, pokud by byla porušována. I z toho důvodu je dobré ji mít po celou dobu viditelně vyvěšenou.

AKTIVITA Č. 2 MŮJ PŘEDMĚT

45–60 minut (dle počtu žáků/yně)

Seznamovací aktivita / úvodní aktivita / ledolamka / rozehrávající aktivita / aktivita s asociacemi.

Stůl / šátek, osobní předmět každé/ho žáka/yně.

Žáci/kyně si osvojují základy storytellingu a více se seznamují se svými spolužáky/ačkami.

Před publikem (známým i neznámým) přednesou příběh, který se váže k osobnímu předmětu, který si předem připravili/y.

Rozlišují, co chtějí druhým sdělit, v jaké situaci to sdělují a komu to sdělují. (Používají vhodné jazykové prostředky.)

Aktivně naslouchají příběhům ostatních (udržují oční kontakt, mimikou dávají najevo zájem).

Skrze příběhy lépe poznávají své spolužáky/ačky.

Pro tuto aktivitu je nutné, aby si každý/á žák/yně přinesl/a osobní předmět, který je pro něj/ni důležitý a nejlépe by měl souviset s tématem projektového dne (identita). Lektor/ka tuto prosbu komunikuje se skupinou předem. Žáci/kyně musí být předem instruováni/y, aby si s sebou na projektový den přinesli/y pro ně důležitý předmět.

Např: Přineste si na projektový den osobní předmět, který je pro vás nějakým způsobem důležitý. Předmět představuje část vaší identity – např. koníčky a dovednosti, může připomínat zážitek, vzbuzovat emoce. Příkladem tedy mohou být hodinky, housle, brýle, fotografie, prstýnek, knížka, obrázek zvířete a další...

Lektor/ka vyzve žáky/ně, aby doprostřed kruhu na připravený stůl nebo šátek na zemi položili/y přinesené osobní předměty. Vysvětlí, že za každým předmětem se skrývá nějaký příběh a mají tak velkou cenu. Předměty uprostřed kruhu tedy symbolizují příběh každého z nich a ten budou žáci/kyně krátce sdílet s ostatními. (5 min)

Aktivitu zahájí lektor/ka, který/á představí svůj vlastní předmět, který si vzal/a s sebou, a tím se i představí skupině, odhalí část sebe a naváže vztah. Po představení svého předmětu jde doprostřed kruhu a vybere jeden náhodný předmět, který ukáže ostatním. Jednotlivec, kterému předmět patří, se o něj přihlásí a následuje příklad lektora/ky. Krátce se představí, vysvětlí, proč předmět přinesl, z jakého důvodu je pro něj důležitý a jak souvisí s tématem dne. Předmět už si ponechá u sebe a zároveň vybere další z předmětů, který ho zaujme a o kterém si přeje něco slyšet. Opět předmět ukáže ostatním, aby se o něj vlastník/ice přihlásil/a a představil/a sebe i předmět. Důležité je zmínit, že nikdo nemusí sdílet nic, co by nechtěl, aby ostatní věděli. Aktivita se opakuje do posledního předmětu, a tedy i žáka/yně. (zhruba 1 min na žáka/yni – 30 min)

Reflexe: Lektor/ka může využít následujících otázek, které položí do pléna, není nutné oslovit každého/ou žáka/yni. (10 min)

- *Dozvěděli/y jste se o ostatních něco, co jste nevěděli/y? (Lektor/ka může vysvětlit, že součástí storytellingu je nahlédnutí do příběhu ostatních – jejich zážitků, názorů, postojů – proto i tato aktivita a zjištění malých nových detailů je důležité pro budování pochopení i respektu.)*
- *Bylo pro vás obtížné sdílet tento příběh? A pokud ano, z jakého důvodu?*

Lektor/ka v rámci reflexe znovu zdůrazňuje, o čem storytelling je, a adresuje tak téma diversity a respektu vůči ostatním a jejich příběhům. Na konci aktivity žákům/yním vysvětlí, že se právě zúčastnili/y storytellingu – proběhl společný tvůrčí proces, při kterém měl/a každý/á žák/yně roli vypravěče/ky, ale i posluchače/ky. Lektor/ka podtrhne, že storytelling je o sdílení příběhů navzájem, že je to dvoustranná interakce a je potřeba nejen sdílet, ale také poslouchat. **Poslouchání** příběhů ostatních žáků/yní je ta podstatná část celého dne a storytellingu – vnímat, které příběhy je zaujaly, jaké pocity v nich zanechaly a co v nich příběh vyvolal, jaký to má význam. Tedy zprostředkovaně prožívali/y i reflektovali/y, jak se jich vyprávěný příběh dotýkal a zdali měl něco společného s jejich životem nebo proč byl pro ně zajímavý.

V závěru lektor/ka všem poděkuje za sdílení jejich příběhů a znovu odkáže ke klíčovému principu/pravidlu projektového dne – tedy důvěrnosti.

Aktivita využívá prvků storytellingu již pro seznamování. Vede ke sdílení osobních příběhů žáků/yní, přičemž zůstává velmi široká v pojetí toho, co chtějí žáci/kyně ostatním o sobě sdílet, což dovoluje lektorovi/ce začít navozovat prostředí důvěry a uvolněnosti. Lektor/ka jde žákům/yním příkladem a zahájí tuto aktivitu sdílením příběhu o svém předmětu, načež sérii sdílení otevře tím, že jako první vybere na stole náhodný předmět.

Žáci/kyně si často žádný předmět nepřinesou. Je nutné improvizovat na místě, aby byli všichni do aktivity zahrnuti. Žáci/kyně tak mohou využít mobilních telefonů pro dohledání fotografie, mohou vyhledat podobný předmět v okolí, případně vybrat náhodný předmět z jejich osobních věcí, které mají s sebou nebo napsat či nakreslit předmět na papír.

Není potřeba jít v reflexi do hloubky, jelikož hlavním cílem bylo představení se, naopak je vhodné zdůraznit, o čem storytelling je (dvoustranná interakce; sdílení i naslouchání; sdílení příběhů o lidských vztazích; způsob sdílení zkušenosti; vnitřní práce s tím, co jsme vyslechli, jak to na nás dopadá a jaký to má význam) a představit téma diversity a respektu vůči ostatním a jejich příběhům.

PŘESTÁVKA 10 MIN

AKTIVITA Č. 3 UMĚLECKÁ VÝSTAVA

 35 min Rozehřívací aktivita, aktivita s asociacemi, diskuse.

 Fotografie různých uměleckých děl evokujících téma, které bylo zvoleno pro daný projektový den (inspirace Příloha 2_Aktivita3_Výstava), nůžky, izolepa, na flipchartu/tabuli napsané otázky, na které mají žáci/kyně odpovědět, (hudba).

 Žáci/kyně se seznamují s vyjádřením příběhů (emocí) skrze výtvarné dílo.

Dokážou (různými způsoby) vyjádřit své názory, pocity a myšlenky.

Přemýšlí o názorech druhých (chtějí je slyšet, nejsou k nim hluchí/ché) a respektují, že jejich názory mohou být odlišné.

Prostřednictvím výtvarného umění si zvědomují možný pohled někoho jiného. („Jak bych se na to díval/a, kdybych byl/a někým jiným?“)

 Lektor/ka (pokud je to možné již během přestávky) připraví uměleckou výstavu na téma projektového dne – identita. Pro realizaci se může inspirovat v Příloze 2_Aktivita3_Výstava nebo v galerii a edukačních materiálech organizace *Facing History and Ourselves* (viz příloha). Jako díla lze využít známých i náhodných umělců, lektor/ka může přijít i s vlastními zdroji. Obrazy by ale měly mít přesah do daného tématu a lektor/ka by si měl/a dohledat krátkou informaci o díle, aby mohl/a dobře argumentovat, proč bylo zařazeno do umělecké výstavy na toto téma.

Obrazy by měly být vytištěné v různých velikostech a být rozmístěné ve větší místnosti, případně chodbě, aby bylo žákům/yním umožněno volně se procházet a obrazy prohlížet. Lektor/ka je může například vylepit na zeď.

Lektor/ka žákům/yním vysvětlí, že příběhy se nemusí sdílet jen slovem, ale existují různé další způsoby. Detailněji představí, co je příběh a storytelling. Dobré je také žákům/yním storytelling přiblížit skrze jim známé nástroje. Přestože mluvené či psané slovo je stále asi nejrozšířenějším a nejběžnějším způsobem sdílení příběhů, vizuální storytelling se zejména u (nej)mladší generace stává velmi významným. Vizuální storytelling s využitím obrázků, fotografií či krátkých videí mnozí znají zejména z různých sociálních sítí. Žáci/kyně jsou vyzváni/y k tiché prohlídce galerie uměleckých děl (10 min). Každý/á se u díla má zastavit a zamyslet se nad těmito otázkami:

1. Jak souvisí s naším tématem projektového dne – identitou?
2. Co nám napovídá název obrazu?
3. Co vás na obraze zaujalo?

Poté lektor/ka skupinu přivede zpět do kruhu pro diskusní část této aktivity (15 min). V této části se prolíná dialog s reflexí. V rámci dialogu lektor/ka dává prostor žákům/yním reagovat na výstavu a odpovědět na zadané otázky, přičemž směřuje konverzaci k tématu projektového dne. Lektor/ka facilituje dialog s cílem skupinu rozpovídat na dané téma. Žáci/kyně formulují svůj pohled a reflektují jiný úhel pohledu ostatních.

Na konci aktivity lektor/ka vyzve žáky/ně k odpovědi na otázku: *Jak sdílíte svůj příběh vy – slovem, hudbou, výtvarným uměním?*

Žáci/kyně nemusí mít zkušenosti s chozením do galerií, muzeí a s prohlídkami prostor, což lektor/ka musí vzít v potaz a být během aktivity žákům/yním k dispozici a dobře vysvětlit zadání. Alternativou může být komentovaná prohlídka, při které se lektor/ka stává kurátorem výstavy a provádí žáky/ně jako skupinu mezi díly. Atmosféru lze také dotvořit například vhodně zvolenou hudbou, která hraje na pozadí. Když hudba dohraje (lektor/ka buď zvolí skladbu o příslušné délce, anebo přehrávání zastaví), je to signál, že prohlídka je u konce. Žáci/kyně se poté i bez dalších pokynů odeberou zpět na svá místa (do třídy).

Specifická je u této aktivity druhá část (dialog s reflexí). Klade se zde důraz na schopnosti lektora/ky umět zprostředkovat diskusi.

Je dobré zdůraznit, že ačkoliv umělec/kyně namaloval/a dílo s určitou myšlenkou, význam díla vzniká hlavně i díky vnímání/ce (žákům/yním). Každý/á „vnímá/ka“ vnímá umělecké dílo jinak a dává mu svůj význam, je tedy v pořádku, pokud v dílech každý/á z žáků/yní vidí něco jiného nebo je něco jiného zaujalo. Je v pořádku, pokud se nakonec odpovědi napříč skupinou liší.

Do závěrečné reflexe může lektor/ka zařadit aha moment, například zařadit mezi obrazy obraz, ke kterému zná příběh umělce, případně díla.

Přílohy: Inspirace, jak zpracovat uměleckou výstavu (Facing History and Ourselves):

Zdrojový materiál organizace Facing History and Ourselves, který může sloužit jako inspirace pro sestavování uměleckých výstav k otevření diskuse na téma ve třídě. Výstava Facing History and Ourselves se zaměřuje na historii Holokaustu a originální díla renomovaného umělce a přeživšího holocaustu Samuela Baka - Illuminations: The Art of Samuel Bak. <https://www.facinghistory.org/illuminations-art-samuel-bak/educator-resources>

PŘESTÁVKA 10 MIN

AKTIVITA Č. 4 MÍSTA SI VYMĚNÍ

15 min „Ledolamka“, aktivizační metoda.

Klobouk (losovací nádoba), rozstříhaná Příloha 3_Aktivita4_Místa si vymění.

Žáci/kyně si prostřednictvím aktivity zvědomují, jací/jaké jsou, čím se od druhých liší a co s nimi mají společného.

Žáci/kyně sedí na židlích v kruhu. Jednu židli před začátkem hry lektor/ka odstraní. Bude jich o jeden kus méně než je hráčů/ek. Přebývajícím hráč/ka je uprostřed a řekne: Vymění se všichni ti... a doplní otázku, kterou si vylosoval/a z klobouku (losovací nádoba). Hráči/ky splňující danou vlastnost (zkušenost) se musí vyměnit, ale nesmí si přesednout hned na místo vedle sebe. Hráč/ka uprostřed se snaží zabrat volné místo. Ten, kdo zůstane uprostřed, čte novou otázku a pokouší se sednout si v příštím kole.

Vymění si všichni ti...

- ▶ kterým už se někdy stal trapas.
- ▶ kteří jsou v něčem podobní svým rodičům.
- ▶ kteří rádi čtou.
- ▶ kteří už někdy lhali.
- ▶ kteří někdy napsali nějakou povídku.
- ▶ kteří se umí omluvit.
- ▶ kteří už někdy použili tahák.
- ▶ kteří se někdy cítili osamělí.
- ▶ kteří už byli někdy do někoho zamilovaní.
- ▶ kteří se bojí mluvit před ostatními.
- ▶ kterým už bylo někdy nadáváno.
- ▶ kteří si rádi povídají.
- ▶ kteří mají kolem sebe někoho, koho rádi poslouchají.
- ▶ kteří občas někomu dělají vrbu.
- ▶ kteří dokážou udržet tajemství.
- ▶ pro které je těžké přiznat chybu.

Aktivita v prvním plánu slouží skutečně především jako „pohybové intermezzo“ statictějších aktivit, k rozpohybování a zahnání případné únavy.

Zároveň ale vhodným výběrem otázek otevírá téma identity – kdo, resp. jaký jsem. A také velmi přirozeným způsobem odhaluje jak jedinečnost každého z nás, tak i to, že máme s druhými (někdy i s těmi, o kterých bychom si to nemysleli) něco společného.

Aktivita je současně jakousi přípravou, evokací, pro aktivitu Moje identita.

Alternativou může být, že lektor/ka tvrzení čte a žák/yně, který/á stojí uprostřed, se pouze snaží si sednout.

AKTIVITA Č. 5 MOJE IDENTITA

25 min Diskuse.

Papíry, psací potřeby, flipchart/tabule, fixy.

Žáci/kyně směřují k lepšímu pochopení toho, co utváří jeho identitu, kdo jsou, a k porozumění sobě samým.

Skrze sdílení vrstev své identity svou (preferovanou) identitu upevňují a posilují.

Sdílí příběh na téma identity, chápou dané téma jako důležité pro svou skupinu, budují vztahy s ostatními díky poznání jejich příběhů.

Lektor/ka vyzve žáky/ně k tomu, aby se zamysleli/y nad otázkou: *Jaké můžete mít role?* Mohou prozkoumávat mnoho faktorů, které utvářejí to, kým jsou jako jednotlivci i jako součást komunity.

Poté sdílejí s ostatními, nad jakými kategoriemi přemýšleli/y (rodina, koníčky, národnost, ...). Lektor/ka zapisuje nápady na flipchart/tabuli.

Poté všem rozdá papír, který si žáci/kyně roztrhají na 8 až 10 dílků. Na každý dílek si zapíší aspekty své identity.

Poté si opět všichni sednou do kruhu a lektor/ka je vyzve, aby jednu svou identitu odhodili/y. To může opakovat ještě 3 × až 4 ×, až jim zůstanou v rukou ty pro ně nejdůležitější.

Reflexe:

- Bylo to pro vás těžké cvičení?
- Jaké pro vás bylo odhazovat vaše identity?
- Zahrnuli/y jste i nějaký aspekt, který vám přisuzují druhí (nálepka), ale není nutně pravdivý z vaší perspektivy?
- Jaký aspekt je pro vás celoživotně důležitý? Který jste si osvojili/y až později?
- Zaujalo vás u někoho jiného něco, co o sobě napsal, co zahrnul do své identity?

Důležité je zveřejnit, že to byla aktivita, která ukazuje, co je pro koho důležité a na čem komu záleží.

Závěr pro žáky/ně: Některé aspekty naší identity jsou v průběhu našich životů stálé; některé se mění se získanými zkušenostmi a rolemi; některé aspekty naší identity jsou velmi důležité pro to, kým jsme, bez ohledu na to, kde či s kým jsme; některé součásti identity jsou pouze nálepky, které na nás dávají jiní, ale nemusí odpovídat tomu, jak se cítíme sami.

V této aktivitě začíná lektor/ka pracovat s osobním příběhem žáků/yň, konkrétně s tím, jak se jich téma identity dotýká. Žákům/yním je poskytnut prostor pro to, aby se zamysleli/y nad tím, kým jsou, jak sami/y sebe vnímají, nikoliv jak jsou vnímáni/y ostatními.

Mapy naší identity používáme k prohloubení porozumění sobě i skupinám/komunitám. Umožňují prohloubení porozumění sobě samým a společným vztahům, příp. boří předsudky, předpoklady a stereotypy.

V této fázi jsou žáci/kyně konfrontováni/y se svou komfortní zónou, strachem ze sdílení a vystoupení, z verbalizace konfliktu a uvědomění si, jak se jich dotýká. Žáky/ně lektor/ka zve k tomu, aby se otevřeli/y a stali/y se zranitelnými před celou skupinou. Žáci/kyně se nemusí cítit komfortně ohledně sdílení příběhu na téma identity, jelikož se aktivita může dotýkat jejich citlivých a traumatických zkušeností. Lektor/ka se snaží najít s žáky/němi příběhy, které jsou ochotní/é sdílet a připomíná skupině důležitost skupinové dohody, zvláště bodu důvěrnosti, kterou si žáci/kyně na začátku odsouhlasili/y. Žáky/ně nenutí sdílet příběhy, které s ostatními sdílet nechťejí. Mohou využít jiné formy storytellingu než mluvené slovo (psaná či vizuální forma), čímž jim lektor/ka dává možnost vyjádřit se, ale zároveň se vyhnout přímé odpovědi.

Lektor/ka si musí být vědom/a toho, že tato i následující části mohou být pro některé žáky/ně emočně náročné a musí jim být oporou. Opět by měl/a zdůraznit, že každý příběh, malý, či velký, je relevantní a měl by být slyšen, protože může zasadit semínko změny a pochopení.

PŘESTÁVKA 10 MIN

AKTIVITA Č.6 MEDVĚD, KTERÝ NEBYL MEDVĚDEM

60 min Aktivita s asociacemi, diskuse, práce s textem.

Pro každého/ou žáka/yni Příloha 4_Aktivita6_Medvěd, papíry, psací potřeby.

Žáci/kyně se detailněji seznámí s psanou formou předávání zkušeností.

Směřují k porozumění sobě samým, uvědomují si, jak je vnímají ostatní, pracují s pochopením vlastní identity.

Diskutují o roli společnosti ve formování identity a příběhu každého člověka.

Tolerují i jiné příběhy než svoje (názory, zkušenosti, postoje).

Lektor/ka uvede žáky/ně do narativní práce příběhem „Medvěd, který nebyl medvědem“. Zeptá se žáků/yň, zdali příběh znají a zda je mezi žáky/němi dobrovolník/ice, který/á by příběh přečetl/a nahlas pro celou skupinu. Text není dlouhý ani jazykově náročný. Nicméně se jedná o četbu neznámého textu. Možností je také, že

text **přečte** lektor/ka. Jako oporu je vhodné dát kopii textu buď každé/mu žákovi/yni, anebo alespoň jeden text do dvojice. (6 min)

Po přečtení příběhu je dobré jej krátce **zrekapitulovat** a ujistit se tak zároveň, že žáci/kyně textu porozuměli/y. K rekapitulaci může lektor/ka použít i vlastní podpůrné ilustrace. Žáci/kyně mohou v případě, že si příběh nevybavují, pracovat i s textem. (2 min)

Lektor/ka vyzve žáky/ně k vyjádření **pocitu z příběhu**, emoce, kterou v nich vyvolal. Pokud žáci/kyně dokážou svou emoci pojmenovat, na pokyn lektora/ky (který/á odpočítá 3, 2, 1, teď) všichni najednou tuto emoci nahlas vysloví nebo zakřičí. Pokud někdo nemá pro svou emoci, pro svůj pocit z příběhu, vhodné slovo, může použít jakékoli citoslovce (a klidně jen zařvat jako medvěd).

Poté lektor/ka pokládá žákům/yním **otázky k zamyšlení** – a to jak ty, které směřují k příběhu Medvěda, tak ty, které směřují k nim samotným, k jejich příběhům. (5 min)

- *Proč úředníci továrny nepoznali Medvěda takového, jaký byl?*
- *Proč bylo pro Medvěda stále těžší udržet si svoji identitu, když procházel byrokracií továrny?*
- *Jak ostatní vnímali Medvěda, jaké mu dávali nálepky a co předpokládali?*
- *Jaké byly důsledky pro Medvěda v tom, jak ostatní definovali jeho identitu?*
- *Jak byste se cítili/ly vy na místě Medvěda?*
- *Jak situaci vnímaly ostatní postavy?*

Každý z nás má svůj vlastní příběh, ale často se necháváme ovlivnit tím, co si o nás myslí ostatní. Jiní často nerozpoznají, co je na nás tak jedinečné a udělají si svůj vlastní obrázek o nás a našem příběhu, což se může lišit od toho, jak sebe a svůj příběh vnímáme my sami. Ostatní lidé někdy zapomínají nebo si neuvědomují, že každý máme trochu jiný úhel pohledu a naše názory se mohou lišit.

Žádní dva lidé nejsou úplně stejní. Každý z nás je originál s jedinečným talentem, zájmy a hodnotami. Jiní často nepoznávají, co je na nás tak odlišného, a místo toho nás označují nálepkami, které se mohou lišit od těch, které bychom si sami vybrali. Tyto nálepky, které nám ostatní připevňují, někdy ovlivňují způsob, jakým přemýšlíme o své vlastní identitě.

Lektor/ka následně žáky/ně rozdělí do menších skupin, ve kterých budou pracovat (7 minut) na převyprávění příběhu z alternativního pohledu. Příběh je vyprávěn v er-formě, jedna ze skupin tak bude mít za úkol převést příběh do ich-formy a vyprávět jej z pohledu samotného Medvěda. Druhá skupina se pak pokusí převyprávět příběh z pohledu Předsedy a poslední skupina bude mít za úkol odvyprávět část příběhu z pohledu medvědů v cirkuse a v ZOO.

Poté lektor/ka vyzve všechny skupiny, aby ostatním vyprávěly svou alternativní verzi příběhu. (15 min)

Zeptá se žáků/yní, proč si myslí, že byli/y vyzváni/y převyprávět příběh z jiného úhlu pohledu. (5 min)

Reflexe: (20 min)

První část proběhne ve dvojici – reflektují obě strany (6 min):

- *Jak se cítíte a reagujete, když s vámi někdo nesouhlasí (nebo vám nevěří)?* (3 min)
- *A jak se naopak cítíte a reagujete, když s někým nesouhlasíte (nebo někomu nevěříte) vy?* (3min)

Dále pak v kruhu třídy (8 min):

Lektor/ka vyzve dvojice, které by se chtěly podělit o to, co společně probíraly. Následně se žáků/yní zeptá:

- *Čí názory mají největší vliv na to, jak přemýšlíte o sobě nebo o ostatních? Dokázali/ly byste říct proč? (Ize vysvětlit určitou „mocenskou linii“ nebo „linii míry vlivu“. Případně věnovat pozornost tomu, kdo je, jejich názory i to jak vnímají sami/y sebe nejvíce ovlivňuje.)*
  - *Koho, čí názory, si myslíte, že nejvíce ovlivňujete vy sami/y?*
  - *Jak naše potřeba být součástí skupiny ovlivňuje naše jednání? Proč je pro člověka tak těžké jít proti skupině?*
- *Zažili/ly jste podobný příběh, že si vás někdy někdo spletl, tak jako medvěda?*

Psaná forma storytellingu je pro lidi nejpřirozenější, setkávají se s pohádkami a příběhy už od dětství. Je zdrojem sdílení různých hodnot. Aktivita má žákům/yním připomenout, že příběhy jsou pro nás přirozené a familiární, prolamují ticho a dáváme jimi najevo, kdo jsme, jaká je naše identita a co prožíváme.

Příběh „Medvěd, který nebyl medvědem“ se zaměřuje na téma sebepoznání a vlastní identity. V rámci storytellingu se využívá ke zdůraznění hodnoty každého z nás a našeho jednoho osobního příběhu a k diskusi nad tématem identity.

V knize „The Bear That Wasn't“ se autor Tashlin věnuje nerozpoznávání jedinečnosti jedinců a tendenci stereotypizovat. Stereotypy a nálepky ovlivňují způsob, jakým jednotlivci přemýšlejí o sobě a své vlastní identitě, o svém příběhu.

Lektor/ka může udělat oslí můstek od vlastní identity k důležitosti vlastního příběhu každého z nás. Ty neexistují nezávisle na sociálním prostředí, ve kterém jsou generovány. Jsou podporovány sociálními, politickými a ekonomickými strukturami a procesy, které tvoří základ identity jednotlivce, ale i kolektivního smyslu pro identitu. Často se vnímáme z pohledu ostatních. Příběhy nám ale pomáhají v sobě objevit lidskost, empatii a zranitelnost.

Pokud jsou žáci/kyně aktivní a komunikativní, není problém s otázkami k textu pracovat formou „položení otázky do pléna“, kdy odpovídají jednotliví/é žáci/kyně. Zpravidla se ale o slovo hlásí ti/ty nejaktivnější.

U celkově méně aktivních třídních kolektivů, ve kterých hrozí, že by žáci/kyně na otázky sami/y od sebe odpovídat přiliš nechtěli/y (anebo odpovídali/y stále ti/y stejní/é) či v případě, že chce lektor/ka zapojit i další žáky/ně, kteří/ré během projektového dne zatím nebyli/y tolik aktivní, může mít připraveny jednotlivé otázky napsané na kartičkách. Kartičky s otázkami rozdá (bud' náhodně různým žákům/yním, anebo cíleně konkrétním – třeba právě těm, kteří/ré se málo zapojují) s pokynem, že se mohou poradit s těmi žáky/němi, kteří/ré sedí vedle nich.

Tato forma práce s otázkami rovněž mění dynamiku práce – není potřeba sedět tiše, ti/y žáci/kyně, kteří/ré mají otázky na kartičkách, se mohou radit se svými nejbližšími několika sousedy/kami. Lektor/ka pouze jasně ohraničí čas – 2–3 minutami. Poté postupně ti/y, kteří/ré obdrželi/y kartičky s otázkami, svou otázku přečtou a odpoví na ni. Kdokoliv další může reagovat, přidat svůj názor. Aby se zabránilo zbytečným prodáváním, je vhodné kartičky s otázkami očíslovat, pořadí otázek a odpovědí na ně tak bude jasně dané.

Pro některé žáky/ně může být obtížné převyprávět příběh z alternativního pohledu i proto, že se jim nedostává slov. Žáci/kyně zpravidla příběh říkají – psaný projev může představovat překážku. Žáky/ně je dobré podpořit v tom, že příběh mohou opravdu pouze převyprávět, nemusí jej psát.

Jako vhodnou podpůrnou techniku lze také zvolit přehrání příběhu nebo alespoň některých jeho částí, u kterého se žáci/kyně mohou lépe vžít do situace i pocitů jednotlivých aktérů.

PŘESTÁVKA 10 MIN

AKTIVITA Č.7 BOHUŽEL, BOHUDÍK

15 min „ledolamka“, aktivizační metoda.

-

Žáci /kyně rozvíjejí svá kreativní řešení.

Trénují odpovědnost za skupinu, soustředění se na společný úkol.

Lektor /ka začne vypravovat pohádku např. *Byl jednou jeden princ...* a další žák /yně v kole pokračuje slovem *bohužel...* a doplní příběh. Ten /ta po něm doplní *bohudík...* a opět svou část příběhu. Tato dvě slova se pravidelně střídají. Cílem je, aby každý v kolečku přidal svůj díl.

Před začátkem aktivity je důležité nejen dobře vysvětlit princip střídání bohužel a bohudík, ale také se ujistit, že žáci/kyně slova znají, rozumí jim. Bohužel má význam zklamání nebo politování. Synonymem slova bohudík může být např. slovo naštěstí. Pokud to je potřeba, uvede lektor/ka i konkrétní příklad. Na porozumění významům slov je potřeba dbát zejména na to, pokud jsou ve třídě žáci/kyně, pro které není čeština mateřským jazykem.

Lektor/ka zváží, zda je třeba reflexe, zda se z ní dá něco vytěžit.

Aktivita opět primárně slouží k odreagování po delší náročné soustředěné práci. Zároveň aktivuje představivost a kreativitu se zapojením jazyka a využitím literární formy (vyprávění). Přípravuje tak žáky/ně na následující aktivitu, v níž budou vyprávět příběh každý/á sám/sama za sebe.

AKTIVITA Č.8 ŘEKNI MI

40 min

Vystoupení.

Provizorní pódium / pultík.

Žáci/kyně si osvojují interpersonální komunikaci a jsou vedeni/y k pochopení, respektu a empatii k příběhu ostatních, budují vztahy s ostatními skrze formulaci vlastního příběhů.

PŘEDSTAVENÍ, VYSVĚTLENÍ, ZKLIDNĚNÍ, EVOKACE (7–10 min) Lektor/ka rozdělí žáky/ně do dvojic. Výběr dvojic by měl být na nich, v případě lichého počtu žáků/yň se může zapojit i lektor/ka.

Možná témata jsou:

- Něco, čemu se s odstupem času zasměji
- Můj fuckup / trapas
- Kdy jsem se v životě nejvíc bál/a

Žáci/kyně mají následujících 5 minut na zamyšlení se nad skutečným příběhem. Je dobré, aby řekli/y proč byl pro ně tento moment významný, snažili/y se vykreslit situaci a příběh co nejvíce (např. co měli/y na sobě, jaké bylo počasí, ...).

Lektor/ka se ujistí, že má každý /á žák /yně svůj příběh a ví, o čem bude mluvit, případně je podpoří v hledání (například na svém příkladu).

SDÍLENÍ VE DVOJICÍCH (10–15 min) Lektor/ka nechá žáky /ně sdílet svůj příběh ve dvojicích.

PROSTOR NA VYPUŠTĚNÍ EMOCÍ, ŠKÁLA (10 min) Lektor/ka odpočítá 3, 2, 1, teď a všichni najednou zakřičí, jaký mají z aktivity pocit nebo třeba jen nějaké citoslovce, kterým vyjádří svou emoci (nemusí to být slovo s konkrétním významem).

Na konci lektor/ka reflektuje s žáky/němi tuto aktivitu pomocí škály na zemi:

- *Bylo pro vás těžké mluvit o sobě před někým jiným? Moc – málo.*
- *Jak jste se cítili/y, když jste poslouchali/y spolužáka/ačku? Pohodlně – nepohodlně.*

PŘÍPADNÉ SDÍLENÍ (5–10 min) Lektor/ka vyzve žáky/ně, zdali je někdo z nich ochotný (1–2 žáci/kyně) vystoupit před celou skupinou. Žáci/kyně-vypravěči/ky by měli/y udržovat oční kontakt s žáky/němi-posluchači/kami a navazovat vztah. Žáci/kyně-posluchači/ky jsou vyzváni/y k aktivnímu naslouchání. Téma v sobě mají reflektovat a mají přemýšlet nad tím, proč a zdali v nich téma rezonuje, jak by se zachovali/y v dané situaci oni/y, jak se cítí, zdali mají pro žáka/yni-vypravěče/ku pochopení, zdali se dozvěděli/y nový úhel pohledu a další reflektivní otázky.

Možná reflexe:

- *Rezonuje s vámi dané téma? Pokud ano, proč?*
- *Jak jste se cítili/y, když jste poslouchali/y ostatní?*
- *Máte nové pochopení pro někoho ze žáků/yň na základě toho, co jste slyšeli/y?*
- *Je pro vás důležité slyšet, co si ostatní myslí? Pokud ne, proč?*

Daný proces v žácích/kyních evokuje emoce a jejich osobní zážitky, případně storytellingem otevírá hlubší konflikt, který ve skupině může existovat (stereotypizování a nálepkování, předpoklady, vyloučení ze skupiny, předsudky, příp. šikana a další).

Je důležité, aby se žáci/kyně v příběhu neztratili/y. Aby věděli/y, proč to vypráví, komu a jakým způsobem. Před aktivitou by měl/a lektor/ka znovu připomenout, jak je u příběhu sdíleného takto ve dvojici obzvláště důležitá důvěrnost, důvěra a pocit bezpečí, tak také to, že nikdo nemusí sdílet nic, co nechce – je na každém, co bude druhému ve dvojici vyprávět a jak moc osobní příběh nebo zážitek mu svěří.

Jednotný tematický rámeček (výběr ze 3 variant) umožňuje si ve dvojici všimnout podobností a rozdílů. (Bojíme se oba/ě téhož nebo každý něčeho jiného? Zažili/y jsme podobný fuckup? Co komu z nás přijde s odstupem času k smíchu?)

Lektor/ka si musí být vědom/a toho, že tato i následující části mohou být pro některé žáky/ně emočně náročné a musí jim být oporou. Žáci/kyně jsou konfrontováni/y se svojí komfortní zónou, strachem ze sdílení a vystoupení. Jsou zváni/y, aby se otevřeli/y a stali/y se zranitelnými před jedním/ou ze spolužáků/aček, ale i před celou třídou. Nejsou však nuceni/é vystoupit přede všemi, pokud s tím nesouhlasí.

Celoskupinová performativní část proběhne buď v kruhu (skupinový diskusní workshop) nebo v divadelním rozmístění jako na kulturní akci (stand-up vystoupení) – formát závisí na lektorovi/ce dle konkrétní situace a skupinové dynamiky. Aktivitu lze pojímat jako show (lze využít pultku, nasvícení světýlky, přeměny prostoru na jevištní prostředí), nebo ji lze facilitovat jako skupinový workshop v kruhu. I přes krátkou denní zkušenost se skupinou by lektor/ka měl/a vyhodnotit lepší variantu pro danou skupinu. První varianta je odlehčená, bude působit zábavněji obzvláště pro žáky/ně a bude jim blízká díky školním besídkám a vystoupením. Druhá varianta je více psychoterapeutická a může působit jako intervence.

PŘESTÁVKA 10 MIN

AKTIVITA Č.9 REFLEXE

25 min Aktivita s asociacemi, diskuse a dialog.

-

Žáci/kyně si osvojují interpersonální komunikaci a empatii.

Jsou vedeni/é k pochopení, respektu a empatii k příběhu ostatních a umí aktivně naslouchat.

Proběhne stručné shrnutí a připomenutí toho, co žáci/kyně dnes dělali/y, co společně zvládli/y, případně vypíchnutí zajímavých či silných momentů.

Případná nabídka reflektujících otázek:

- *Jak nyní vnímáte důležitost příběhů jednotlivců? A svoji identitu?*
- *Dospěli/y jste k nějakému aha momentu?*
- *Co jste se o sobě naučili/y? Jaké vědomosti jste získali/y?*
- *Co jste se naučili/y o skupině? V čem se skupina posunula?*
- *Pokud jste měli/y ve skupině konflikt, myslíte si, že vám dnešek pomohl v pochopení příběhů a postojů dalších?*
- *Co si ze dneška odnášíte jako hlavní myšlenku?*
- *Jaká část vás bavila nejvíce, kdy jste se naopak cítili/y nejméně dobře?*

Lektor/ka by měl/a pomoci skupině dojít nejen k pochopení příběhu jednotlivce, ale pomoci jim i zpracovat dopad na celou skupinu a reflektovat dané téma. Měl/a by být v rámci své praxe zkušený/á ve vypořádání klíčových témat a případných konfliktů ve skupině. Cílem není poté konflikt jen pojmenovat, ale i zahájit skupinové uvědomění si problému a hlavně dosáhnout aha momentů jednotlivých žáků/ynů, jejich postojů a toho, jak se jich problém dotýká osobně.

Z otázek si lektor/ka volí jen některé, maximálně 3.

V rámci této aktivity lektor/ka projektový den uzavírá a vede reflexi nad celým dnem, získává zpětnou vazbu a zdůrazňuje pravidlo důvěrnosti, které bylo dohodnuto na začátku projektového dne. Žákům/ynům připomene, že každý člověk má svůj příběh, který se skládá z mnoha dalších a to dělá každého z nás jedinečným a tím, kým jsme – tvoří to naši identitu. Explicitně pojmenuje podtémata, která vyvstala z předchozích aktivit. Každý/á žák/yně dostane prostor se vyjádřit.

ZDROJE

- ▶ THE STORYTELLING SUB GROUP. What is Storytelling? [online]. Conference Dunadry Hotel, 29. 11. 2005 [cit. 2021-8-11]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/victims/docs/healremember291105.pdf>.
- ▶ THE STORYTELLING SUB GROUP. Ethical Principles For Storytelling and Narrative Work [online]. Healing Through Remembering, 2009 [cit. 2021-8-15]. Dostupné z: http://healingthroughremembering.org/wp-content/uploads/2015/11/Ethical_Principles_for_Storytelling_and_Narrative_Work_HTR_2009.pdf.
- ▶ HORSLEY, Katrice. Storytelling, conflict and diversity [online]. Oxford University Press and Community Development Journal, 2007 [cit. 2021-8-15]. Dostupné z: <http://cdj.oxfordjournals.org/cgi/reprint/42/2/265>.
- ▶ RYAN, Patrick. The Storyteller in Context: Storyteller Identity and Storytelling Experience. Storytelling, Self and Society [online]. Wayne State University Press, 2008 [cit. 2021-8-15]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41949003>.
- ▶ ROSENTHAL, Gabriele. The Healing Effects of Storytelling: On the Conditions of Curative Storytelling in the Context of Research and Counseling [online]. Sage Publications, 2003 [cit. 2021-8-15]. Dostupné z: https://publications.goettingen-research-online.de/bitstream/2/44902/1/10.1177_1077800403254888.pdf.
- ▶ SOLINGER, Rickie, Madeline FOX and Kayhan IRANIE (eds.). Telling Stories to Change the World. Routledge, 2008. ISBN 978-0-41-596080-9.

Další informace lze nalézt na těchto odkazech:

- ▶ MCCLURE, Laura. 5 creative storytelling projects recommended by teachers, for everyone [online]. TED-Ed Blog, 28. 9. 2017 [cit. 2021-8-15]. Dostupné z: <https://blog.ed.ted.com/2017/09/28/5-creative-storytelling-projects-recommended-by-teachers-for-everyone/>

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I - CO JE TO STORYTELLING

Sdílení našich příběhů:

- Každý máme příběh.
- Ukazuje nás ostatním v naší lidskosti a přirozenosti.
- Upřímnost příběhů pomáhá nabourávat nepravdy a konflikty.
- Vyvádí nás z komfortní zóny, ukazuje naši zranitelnost.
- Každý příběh, malý, či velký, může zasadit semínko změny a pochopení.

PŘÍBĚH

Prostřednictvím storytellingu sdílíme příběhy, které slouží k předávání nahromaděných zážitků, zkušeností, moudr a hodnot. Příběhem myslíme skutečné události, vzpomínky, zážitky, které formovaly naši identitu, emoce, názory a postoje. Příběhy jsou stavebními kameny znalostí, základem paměti a učení. Příběhy nás spojují s naší lidskostí a propojují minulost, přítomnost a budoucnost, učí nás předvídat možné důsledky našich činů. Příběhy jsou prostředkem pro hodnocení a interpretaci událostí, zkušeností a konceptů od menších okamžiků našeho každodenního života k velkým transformativním zážitkům.

skutečná událost
zážitek
zkušenost
emoce
identita

Jaké příběhy o sobě říkáme?
Jak to ovlivňuje naši identitu?
Kdo jsme? Co prožíváme?

sdílení příběhů, moudr, hodnot
vzpomínky
orální historie
osobní příběhy
vyprávění pravdy a hledání spravedlnosti
svědectví

STORYTELLING

Sdílením příběhů se prolamuje ticho, utužuje se kulturní důvěrnost a familiárnost. Storytelling je o lidských vztazích, budování pochopení, důvěry a bezpečného místa pro sdílení. Příběhy umožňují nahlédnout do života jiných, reflektovat téma v sobě, užít se sama uvnitř příběhu, případně otevřít se problému, který lze s facilitátorem/kou dané storytellingové události společně rozebrat. Storytelling ukazuje lidskost, zranitelnost, podporuje empatii, vyvolává emoce, důvěru a pochopení.

DVOUSTRANNĚ

AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ (POSLUCHAČ/KA) + AKTIVNÍ SDÍLENÍ (VYPRAVĚČ/KA)

Storytellingem komunikujeme, kdo jsme – naši identitu, příběh.

Storytelling je spolu s narativní prací efektivním nástrojem *transformace vztahů*. Díky práci se skupinou i jednotlivcem má potenciál být využíván k budování soudržné společnosti, umožňuje reflexi nad tématy včetně komplexnosti identity, odlišnosti a mnoha dalších oblastí v rámci transformace konfliktů. Storytelling je způsob sdílení zkušeností, který dává smysl našemu světu, otevírá dialog a diskuse nad různými tématy a může napomáhat řešení konfliktů.

Storytelling je takzvanou „měkkou“ intervencí, během které poskytujeme prostor pro sdílení a naslouchání, reflexi i prolomení ticha, a tím i impuls pro změnu. Storytellingové aktivity jsou skupinové, protože storytelling je aktivitou sociální interakce, která vyžaduje vypravěče/ku (aktivní sdílení) i posluchače/čku (aktivní naslouchání). Role posluchače/ky je důležitější, jelikož reflektuje a interně zpracovává příběhy, emoce a asociace, které vyvolává vypravěč/ka. Posluchač/ka se soustředí sám/sama na sebe, co cítí, kdo je, zrcadlí vypravěče/ku, emoce ve skupině a buduje tak svou empatii. Procesem dochází k většímu porozumění, respektu a pospolitosti.

Důležitým prvkem je *interaktivnost*. Vyžaduje zapojení nejen vypravěče/ky, ale i práci posluchače/ky – aktivním nasloucháním performativnímu aktu storytellingu pomáhá vytvořit pouto mezi vypravěčem/kou a posluchačem/kou. Je to „TO“, co se stane mezi vypravěčem/kou a posluchačem/kou, během vyprávění příběhu.

PŘÍBĚHY NÁM JSOU BLÍZKÉ, UMÍME SE V NICH POZNAT A ČASTO SE V PŘÍBĚHU OSTATNÍCH MŮŽEME SAMI NAJÍT. NEBO MÁME NAOPAK ÚPLNĚ JEDINEČNÝ VLASTNÍ PŘÍBĚH. PŘÍBĚHY A NARATIVNÍ PRÁCE NÁM JSOU TAK JAKO TAK KULTURNĚ BLÍZKÉ - OD POHÁDEK PRO DĚTI PO SDÍLENÍ ZKŮŠENOSTÍ Z PRÁCE, MORÁLNÍ PŘÍBĚHY, HISTORICKÉ PAMĚTI, ROZHOVOR S KAMARÁDY/KAMI A MNOHO DALŠÍHO.

často

PSANÝ
MLUVENÝ
VIZUÁLNÍ

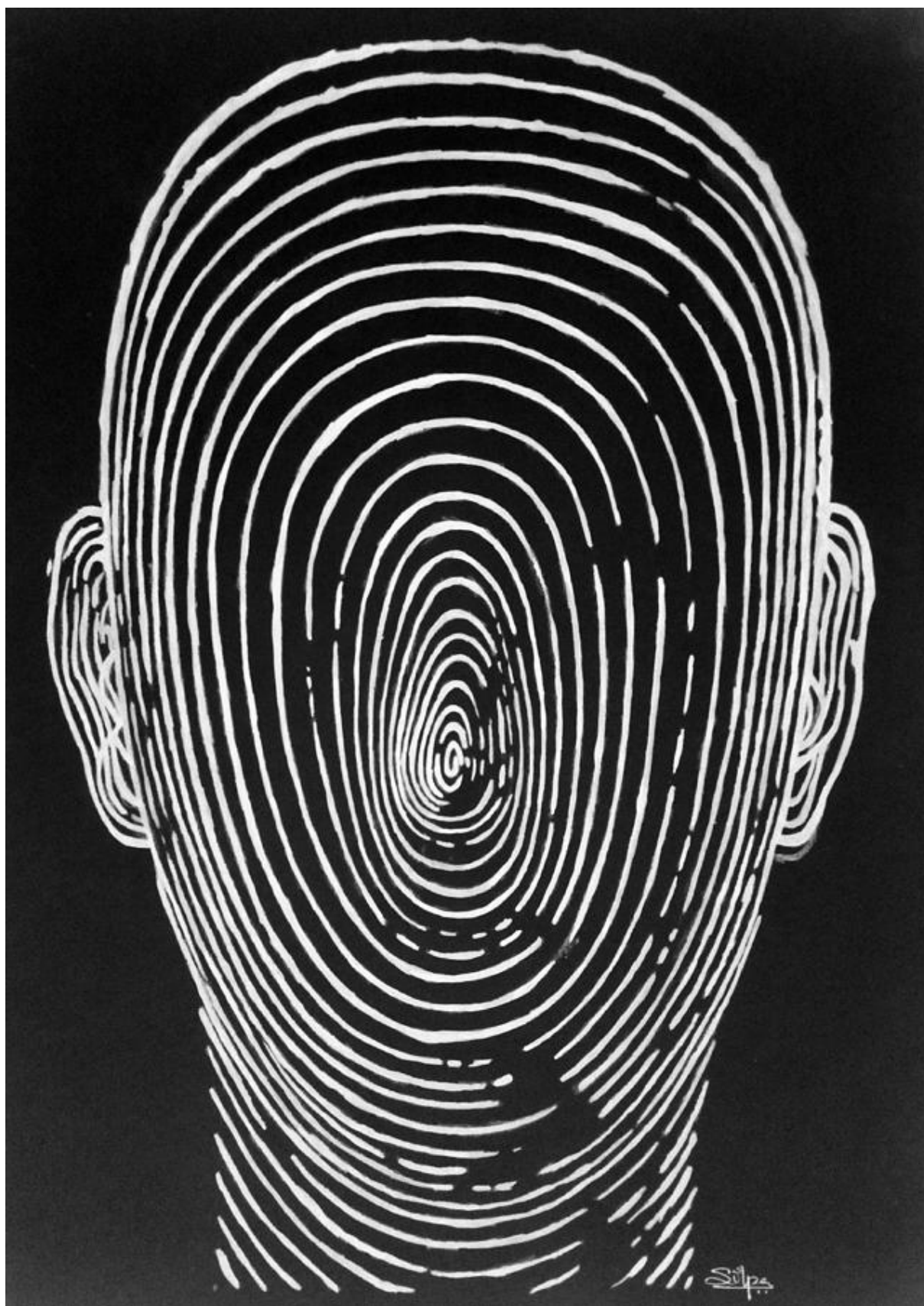
Ve storytellingu a narativní práci se zaměřujeme na *individuální osobní příběh* na rozdíl od

dialogu, který se věnuje širším komunitním příběhům, případně konfliktům. Může sloužit terapeuticky, pomoci překonat, diskutovat a adresovat nějaké příkoří nebo těžkou situaci s ostatními, možná i těmi, kteří nám ji způsobili. Otevíráme tak možnost úlevy, rehumanizace a překonání daného trápení či traumatu. Upřímnost příběhů pomáhá nabourávat nepravdy a konflikty, vyvádí nás z komfortní zóny, ukazuje naši zranitelnost. Každý příběh, malý, či velký, může podpořit změnu a pochopení.

Vzdělávání
Podpora vzájemného pochopení
Inkluze a budování komunity
Advokacie, spravedlnost, snaha o dosažení změny
Terapie
Transformace konfliktu
Přijetí a připomenutí si
Dokumentace a historický záznam
Veřejné umění

Metodologie:

- Mluvení v kruhu (zaměřené na osobu)
- Workshopy založené na diskusi (zaměřené na skupinu)
- Nástroj kreativního procesu (umění)
- Projekty orální historie (audiovizuální)

SILPA SASEENDRA - IDENTITY

ARCHAN NAIR - TRICKLED-GLIMPSE

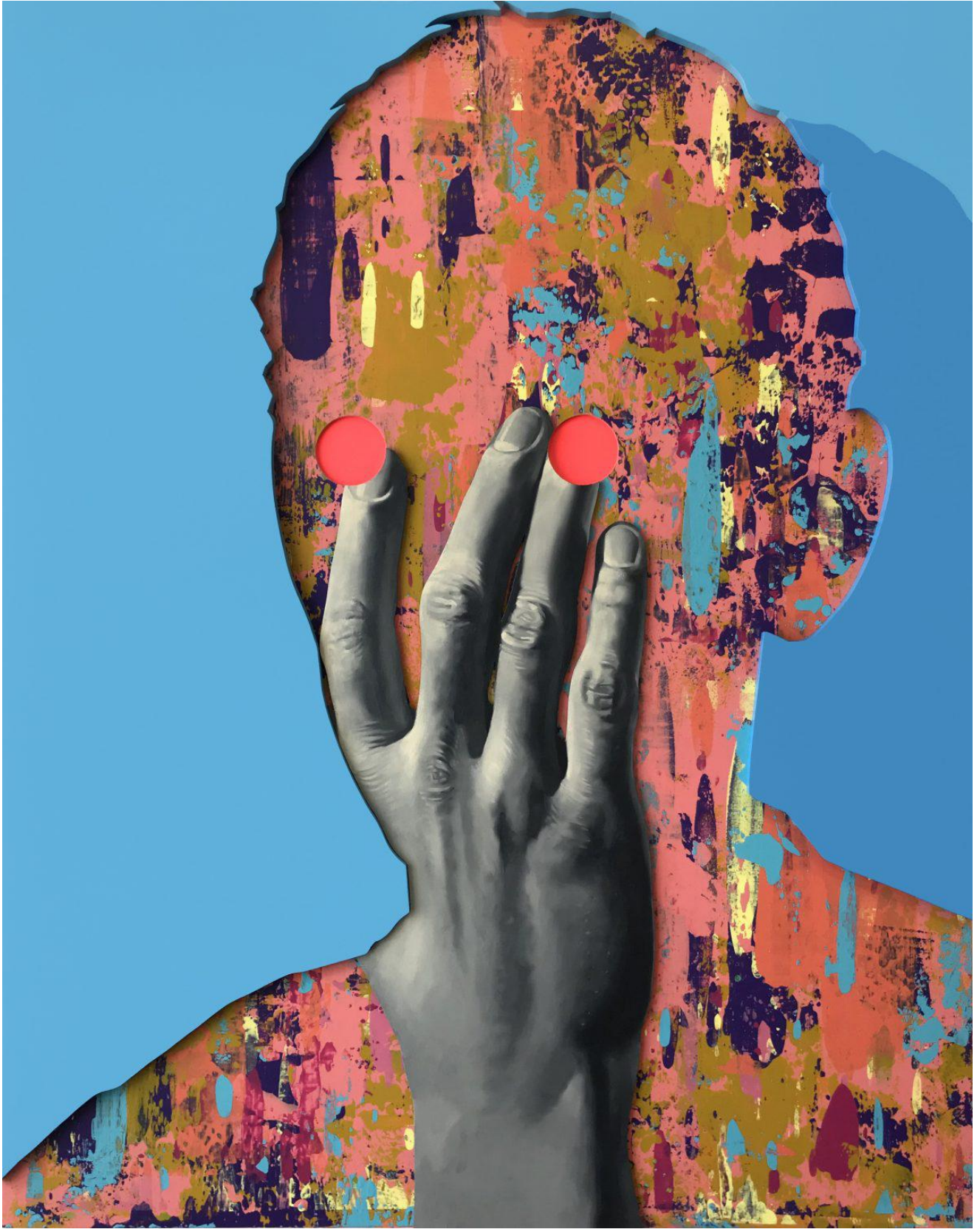
DANIELLA KRTSCH - LOSS OF IDENTITY

GUSTAVKLIMT_ADELEBLOCH-BAUER

KWANGHO SHIN CAPTURES THE COMPLEXITY OF HUMAN

MICHAEL REEDER, SACRED JOURNEY

NELSON STEVENS_TOWARDS IDENTITY

ROSA VERLOOP- NYLON SCULPTURES

ROSA-ROLANDA-AUTORRETRATO-SELF-PORTRAIT

SALVATOR DALI - IDENTITY

SEBASTIAN-GUERRINI - IDENTITY

STELLA - NUDE YOGA GIRL

TYPLT LUBOMÍR, TROUFALÁ

PŘÍLOHA 3_AKTIVITA4_MÍSTA SI VYMĚNÍ

...KTERÝM UŽ SE NĚKDY STAL TRAPAS.

...KTERÍ JSOU V NĚČEM PODOBNÍ SVÝM RODIČŮM.

...KTERÍ RÁDI ČTOU.

...KTERÍ UŽ NĚKDY LHALI.

...KTERÍ NĚKDY NAPSALI NĚJAKOU POVÍDKU.

...KTERÍ SE UMÍ OMLUVIT.

...KTERÍ UŽ NĚKDY POUŽILI TAHÁK.

...KTERÍ SE NĚKDY CÍTILI OSAMĚLÍ.

...KTERÍ UŽ BYLI NĚKDY DO NĚKOHO ZAMILOVANÍ.

...KTERÍ SE BOJÍ MLUVIT PŘED OSTATNÍMI.

...KTERÝM UŽ BYLO NĚKDY NADÁVÁNO.

...KTERÍ SI RÁDI POVÍDAJÍ.

...KTERÍ MAJÍ KOLEM SEBE NĚKOHO, KOHO RÁDI POSLOUCHAJÍ.

...KTERÍ OBČAS NĚKOMU DĚLAJÍ VRBU.

...KTERÍ DOKÁŽOU UDRŽET TAJEMSTVÍ.

...PRO KTERÉ JE TĚŽKÉ PŘIZNAT CHYBU.

PŘÍLOHA 4_AKTIVITA6_ MEDVĚD, KTERÝ NEBYL MEDVĚDEM

(vlastní překlad)

Kdysi dávno, bylo to v úterý, stál Medvěd na okraji velkého lesa a hleděl vzhůru k obloze. Ve velké výšce viděl hejno hus letící na jih... Věděl, že když husy letí na jih a ze stromů padá listí, brzy přijde zima a les pokryje sněh. Bylo načase jít do doupěte a přezimovat. A to taky udělal.

Nedlouho poté, ve skutečnosti to bylo ve středu, přišla spousta mužů s lopatami a pilami, traktory a sekerami. Pracovali a pracovali, až nakonec postavili velkou, převelikou, přímo obrovskou továrnu, rovnou nad Medvědovým doupětem. Továrna fungovala po celou chladnou zimu. A pak znovu přišlo jaro.

Hluboko pod jednou z továrních budov se probudil Medvěd. Prvně zamrkal a pak si zívá ...

Vyšel ke vchodu a šel vstříc jasnému jarnímu slunci. Oči měl jen napůl otevřené, protože byl stále velmi ospalý. Ale to netrvalo dlouho. Když se podíval přímo před sebe, doslova VYVALIL své oči.

Kam se poděl les?

Kde je tráva?

Kde jsou stromy?

Kam se poděly květiny?

CO SE TU STALO, mezitím, co jsem spal?

Nevěděl, kde se to ocitl. Všechno vypadalo tak divně. Netušil, kde je...

V tu chvíli vyšel ze dveří muž.

„Hej ty, vrať se do práce,” řekl. „Jsem Mistr a nahlásím tě, že nepracuješ.”

Medvěd řekl: „Ale já tady nepracuji. Já jsem Medvěd.”

Mistr se velmi hlasitě zasmál. „To je dobrá výmluva pro chlapa, aby se vyhnul práci. Prý Medvěd.”

„Ale já jsem Medvěd,” řekl Medvěd.

Mistr se přestal smát. Naštval se. „Nesnaž se mě obalamutit,” řekl. „Nejsi medvěd. Jsi jen hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich. Vezmu tě k Řediteli.”

Ředitel byl také naštvaný. A také Medvědovi nevěřil, řekl: „Nejsi medvěd. Jsi jen hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich. Vezmu tě k Místopředsedovi.”

Medvěd už začínal být zoufalý, řekl: „Mrzí mě, že to říkáš... ale víš, já jsem opravdu Medvěd.”

Místopředseda byl víc než naštvaný. Přímo zuřil. I on zopakoval to, co už Medvěd slyšel od Mistra a Ředitele – že není medvěd, ale hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich.

Medvěd prosil: „Víte, tohle je strašné nedorozumění, chyba, protože od doby, co si pamatuji, jsem byl vždy Medvědem.”

Ale to už vedli Medvěda k Předsedovi.

„Poslouchejte,” řekl Medvěd Předsedovi, „já tu nepracuji. Jsem Medvěd a prosím neříkejte mi, že jsem jen hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich, protože to mi už řekl Mistr, Ředitel i Místopředseda.”

„Děkuji, že jsi mi to řekl,” řekl Předseda. „Neřeknu to, ale stejně si to myslím.”

Medvěd jen znovu zoufale zopakoval: „Jsem Medvěd.”

Předseda se usmál a řekl: „Nemůžeš být medvěd. Medvědi jsou jen v ZOO nebo v cirkusu. Nenajdeš je v továrně, ale ty tu jsi. Uvnitř továrny. Jak tedy můžeš být medvědem?”

Medvěd řekl: „Ale já jsem Medvěd.”

Předseda řekl: „Jsi nejen hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich, ale jsi také velmi tvrdohlavý. Takže ti jednou provždy dokážu, že nejsi medvěd.“
„Ale já jsem Medvěd,“ pronesl bezmocně Medvěd.

A tak všichni nastoupili do předsedova auta a jeli do ZOO.
„Je to medvěd?“ zeptal se Předseda medvědů v ZOO. A ti odpověděli: „Ne, není to medvěd, protože kdyby to byl medvěd, nebyl by venku s tebou. Byl by tu uvnitř klece s námi.“
Medvěd řekl: „Ale já jsem Medvěd.“

... a tak odešli ze ZOO a jeli do nejbližšího cirkusu.
„Je to medvěd?“ zeptal se Předseda medvědů v cirkusu. A ti odpověděli: „Ne, není to medvěd, protože kdyby to byl medvěd, neseděl by s tebou mezi diváky. Měl by na sobě malý klobouk s pruhovanou stuhou, držel by balón a jezdil s námi na kole.“
Medvěd řekl: „Ale já jsem Medvěd.“

... a tak odešli i z cirkusu a vrátili se do továrny.
Tam přiřadili Medvěda k práci na velkém stroji se spoustou dalších mužů. Pracoval tam mnoho a mnoho měsíců. Až jednoho dne továrnu zavřeli a všichni dělníci odešli domů. Medvěd šel daleko za nimi, až byl úplně sám a neměl kam jít.

Cestou náhodou pohlédl vzhůru k nebi. Vysoko na obloze viděl hejno hus letící na jih.
Medvěd věděl, že když husy odlétají na jih a ze stromů opadává listí, brzy přijde zima a les pokryje sněh. Bylo načase jít do doupěte a přezimovat.

Vrátil se tedy k továrně, našel místo, kde dříve stál obrovský strom, který tu už nebyl, ale dole, pod jeho kořeny bylo pořád vyhloubené doupě. Chystal se do něj sejít, ale zarazil se a prohlásil: „Já nemohu jít do doupěte a spát. NEJSEM Medvěd. Jsem jen hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich.“

A pak přišla zima. Napadl sněh. Zakryl továrnu, to, co zbylo z lesa i Medvěda. Medvěd tam seděl a třásl se zimou a pomyslel si: „Ale přál bych si být Medvědem.“

Čím déle tam seděl, tím mu byla větší zima. Mrzly mu tlapy i uši a zuby mu cvakaly. Rampouchy mu zakrývaly nos i tlamu. Tak často mu opakovali, že je jen hlupák, který se potřebuje oholit a nosí kožich, až uvěřil, že to musí být pravda.

Takže tam jen tak seděl, protože nevěděl, co má dělat hlupák, který se jen potřebuje oholit a nosí kožich, když mrzne ve sněhu. Ubohý Medvěd se cítil velmi osamělý a smutný. Nevěděl, co si má myslet.

Najednou vstal, hlubokým sněhem došel k doupěti a vlezl do něj. Uvnitř to bylo útulné, moc útulné. Ledový vítr a studený, přestudený sněh se sem nemohly dostat. A znovu mu bylo teplo. Zahrabal se do pelechu z borových větví a brzy spokojeně spal. A zdály se mu hezké sny, stejné, které se zdají všem medvědům, když spí.

I když Mistr, Ředitel, Místopředseda i Předseda, a taky medvědi v ZOO i v cirkusu řekli, že je jen hlupák, potřebuje se oholit a nosí kožich, nemyslím si, že tomu opravdu uvěřil.

Nene, věděl, že nebyl hlupák a nebyl to ani hloupý medvěd.

PROJEKT MÍSTO PRO VŠECHNY

Publikaci vytvořila: Pracovní skupina aktivity s názvem „Domluvíme se“ projektu „Místo pro všechny – budování prostoru pro vzájemné soužití“ projektu financovaného z Norských fondů.

Web: <https://mistoprovsechny.cz/>
Metodici: Kateřina Polanská, Marie Čech, Marek Vimrů
Metodická konzultace: Hana Pazderová
Jazyková korektura: Zuzana Hanajová
Grafická úprava: Marie Čech
Koordinace projektu: Sabina Günther

Projekt „Místo pro všechny – budování prostoru pro vzájemné soužití“ navazuje na předchozí tříletý projekt „Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti“ (2014–2017), který svým způsobem rozšiřuje.

Projekt si klade za cíl v průběhu realizace (2020–2023) rozšířit a udržet platformu pro kultivovanou diskusi týkající se tematiky diskriminace a předsudečného jednání a přispět tak k jejich předcházení.

Věříme totiž, že v prostředí strachu a nenávisti nemohou mít jakákoli další opatření pro řešení společenských problémů šanci na úspěch.

Naším cílem je nabídnout veřejnosti nástroje pro efektivní komunikaci tematiky a souvisejících problémů. Jednotlivé aktivity lze realizovat díky Odboru pro sociální začleňování (Agentura) Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

Vydalo Ministerstvo pro místní rozvoj v roce 2023. 1. vydání

AKTIVITA DOMLUVÍME SE

V průběhu realizace v rocích 2020–2023 jsme do škol přinášeli témata, která na první pohled vypadají složitě, až se jich možná zaleknete. Témata jsme zpracovali do metodik, které jsme ověřili při konání více než 3 000 projektových dnů pro žáky i pedagogy.

Věnovali jsme se tematickým oblastem:

- Interkulturní komunikace
- Efektivní komunikace a řešení konfliktů
- Nové metody (restorativní přístupy, kreativní hraní a storytelling)

Všechny metodiky můžete najít na <https://mistoprovsechny.cz/info/5/domluvime>.